

Авторите в броя:

- Бадаланова, Флорентина** – кандидат на филологическите науки, старши научен сътрудник II степен в Института за фолклор при БАН, преподавател по фолклор и културна антропология на славяните във Факултета по славянски филологии в СУ „Св. Климент Охридски“.
- Гарнизов, Васил** – научен сътрудник II степен в Института за фолклор при БАН.
- Кметова, Татяна** – филолог, завеждащ Центъра за книжовно и документално наследство на българите в чужбина при Столична библиотека – София.
- Миков, Любомир** – кандидат на изкуствознанието, старши научен сътрудник II степен в Института за фолклор при БАН.
- Михайлова, Катя** – филолог, специалист в Института за фолклор при БАН.
- Пенчев, Владимир** – кандидат на филологическите науки, научен сътрудник I степен в Института за фолклор при БАН.
- Рашкова, Наталия** – кандидат на изкуствознанието, научен сътрудник I степен в Института за фолклор при БАН.
- Сечанова-Карамфилова, Силвия** – завършила е история на изкуствата в Будапеща, Унгария. Работила е в Българска национална филмотека в София. Автор е на много публикации в областта на изобразителното изкуство и историята на киното.
- Станчев, Васил** – историк, географ и юрист. Роден е и живее в Босилеград, СР Югославия. Занимава се с изследване на бита и фолклора на българското население в Босилеградско. Публикува материали в сп. „Мост“ – гр. Ниш (на български език), във „Врански гласник“ (на сръбски език) и др. Председател е на Етнографското дружество на българите в Босилеград.
- Стоянов, Петър** – доктор на изкуствознанието, музиколог, фолклорист и композитор. Живее в Кишинев, Молдова.
- Стоименова, Вукица** – филолог, поетеса. Работи като преподавател в Ниш.
- Тодорова-Свиленкова, Зденка** – родена в Цариброд, СР Югославия. Завършила е специалност български език и литература в Белград. Занимава се предимно с изследване на българския говор в Царибродско. Редактор в сп. „Мост“ – гр. Ниш (на български език), журналистка.
- Цветкова, Христина** – студентка III курс във Факултета по славянски филологии в СУ „Св. Климент Охридски“.
- Чобанова, Десислава** – студентка III курс във Факултета по славянски филологии в СУ „Св. Климент Охридски“.
- Юфу, Златка** – доктор на филологическите науки. Завършила е славянска филология в Софийския университет през 1939 г. От 1948 г. живее и работи в Румъния като преподавател в българското училище и като старши научен сътрудник и лектор в Института за чужди езици при Букурещкия университет.

BIBLIA FOLKLORICA

(Фолклорна конфесионална конвенция на българите в Бесарабия и Таврия)

Флорентина Бадаланова

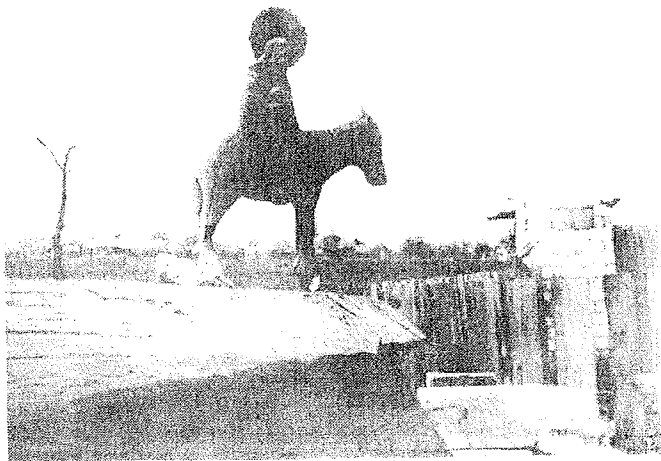
„Спорьъд два бряга – и никак.
И Русия нямаме, и България“.

Проблемът за българската диаспора има не само исторически и политически измерения. Етнокултурните и конфесионалните явления, които са същинското ядро на неговата специфика, възхождат към геополитическите и социални параметри, моделиращи историческата съдба на Балканите през последните три века. Ето защо той следва да бъде „ситуиран“ в комплицирания етноконфесионален контекст на SLAVIA, а по-сетне – анализиран и интерпретиран посредством изследователските стратегии на културната антропология. Само тогава, когато поставим проблема за българската диаспора в контекста на SLAVIA ORTHODOXA¹ – ако се възползваме от термина на видния италиански славист Рикардо Пикио, а впоследствие формулираме и аналогичните термини, обозначаващи симетрични ареали на етноконфесионални общности – SLAVIA CATHOLICA, SLAVIA PROTESTANTICA, както и SLAVIA ISLAMICA, бихме имали достатъчно основания да си позволим да предположим, че ще подходим към същината на проблема с необходимата научна прецизност. Това съвсем не означава, че той е разрешим – тъй като проблемът за българската диаспора е една от блестящите илюстрации за превръщането на политическия факт в културен акт независимо от волята на социалните и етноконфесионалните общности, въввлечени в него. Една от иманентните характеристики на този културен феномен е функционирането на езиковите и етническите стереотипи на поведение в условията на **диглосия**² – не в тесния лингвистичен смисъл на това понятие, а в неговия по-широк, семиотичен аспект.

Така ситуиран, проблемът за българската диаспора в контекста на SLAVIA, била тя ORTHODOXA, CATHOLICA, PROTESTANTICA или пък ISLAMICA, би прецизирал някои позиции в нашата народонаука към културното наследство на сънародниците ни, определяни ту като „бесарабски“, „херсонски“, „таврически“, „олшански“ (чиито селища са в различни губернии на бившата Руска империя), „банатски“ (на територията на съседна Румъния), „босилеградски“ (присъединени към кралство Сърбия след Ньойския договор, 1919 г.), „малоазийски“ и пр. Подобни названия са формирани описателно, в зависимост от територията, която населяват нашите сънародници; територия, която не влиза в държавните граници на днешна България – била тя тяхната изконна родина (каквото е случаят с българите от Западните покрайнини), или пък земята-осиновителка. За бъл-

¹ За възвеждането на термина в научно обръщение, както и за контекста на неговото функциониране вж.: Р. Пикио. Православното християнство и старобългарската културна традиция. С., 1993. Провокиращи евентуални фолклористични размисли са студийте му: „Православно славянство“ и „римско славянство“. Литературно-историографски въпроси; „Мястото на старата българска литература в културата на средновековна Европа“; „Литературни и езикови аспекти на старата българска традиция“; „Въведение към едно сравнително проучване на езика у славяните“; „Функцията на библейските тематични ключове в литературния код на православно славянство“. Последната студия е и един от основните теоретични импулси на настоящата публикация.

² Б. А. Успенский. Языковая ситуация Киевской Руси и её значение для истории русского литературного языка. М., 1983. Монографията е посветена отчасти на културологичните параметри на диглосията. В настоящата публикация се прави опит за емпирично „превъплъщение“ на изложените от него теоретични позиции.

Дървена пластика „Богородица с младенца на магарето“ – с. Андриовка, Бердянски район, Таврия (сега Украйна)

Сн. Фл. Багаланова

ческата криза в Европа през 20-те и 30-те години на нашия век, земята-осиновиелка е Америка, както и Австралия. Фактът, че Свети Иван Рилски – емблемният образ на светостта за българина – е патрон на храмовете, превърнати в конфесионален център за тези емигранти, е достатъчно показателен.

Подобен възглед за културата на SLAVIA е ключ към същината на българската фолклорна култура, функционираща като ORTHODOXA, CATHOLICA, PROTESTANTICA или ISLAMICA (последният термин би помогнал да бъдат „избистрени“ етноконфесионалните параметри на културата на помациите; би хвърлил светлина върху „семантиката на избора“ за емиграция след т. нар. „възродителен процес“; а вероятно би направил „зрими“ за Европейската общност дълбинните причини за конфликта в Босна). Очевидно българският културен контекст отразява паралелното съществуване на два типа канон – фолклорен и религиозен (християнски и ислямски). Подобен функционален паралелизъм провокира множество хипотези относно гетерогенирането му като културен факт. Те биваха „артикулирани“ най-вече в областта на терминологията, като породиха дефинитивни формули-клишета, чийто облик оформят редица словесни конструкции, изграждащи парадигмата „народно“ – „фолклорно“ християнство³ (респ. – ислям). Като игнорирам терминологичните „разногласия“ при подобни формулировки,

³ Приносни в тази област са студиите на А. В. Аничков, публикувани в „Язычество и Древняя Русь“, Санкт-Петербург, 1914. Сред тях следва да бъде специално упомената „Двоеверие Руси и народное язычество“ (с. 286–307). Интересна стратегия за изследване и анализ на фолклорната адаптация на християнството предлага Б. А. Успенский. Филологическое розыскание в области славянских древностей (Реликты язычества в восточнославянском культе Николая Мирликийского). М., 1982. От изключителна важност са студиите на С. М. Толстая и Н. И. Толстой, посветени на редица аспекти на „народното православие“, където са анализирани някои негови параметри, изграждащи основните значими елементи на културата и тяхната семантика, конкретните културни текстове или семиотичния език на древната култура като цяло – с неговия „речник“ (набора от елементарни единици) и „граматика“, т. е. – правилата, които организират строежа на културните текстове; срв. напр. сборниците от поредицата „Славянски и балкански фолклор“ под ред. на Н. И. Толстой.

В полската народоведска традиция се наложиха термините „народна религиозност“ и „народна набожност“; те са своеобразен мост между редица научни области: фолклористика, етнология, културна антропология, религиознознание, теология и пр. Терминът „religijność ludowa“, както и неговият двойник „równość ludowa“, въведени като калка на термина, обозначаващ християнизацията на фолклора и фолклоризацията на християнството, който възхожда към някои концептуални приноси на папа Павел VI при анализа на тези процедури (Evangelię punitiandі nr. 48), са засегнати в тематичния сборник студио „Z zagadnień ethnologii i religioznawstwa. Materiały i studia Księży Werbistów nr. 23. Praca zbiorowa pod red. Henryka Zimonia svd., Warszawa 1986. В процеса на работата над тази публикация особено полезна бе студията на TChr Antony Dudek „Wigilia Bożego Narodzenia na Ziemi Pszczyńskiej“, публикувана в същия сборник (с. 177–195).

гарските католици от Чипровската област, напуснали домовете си след потушаването на въстанието от 1688 г., това е Хабсбургската империя и тяхното фолклорно наследство следва да бъде ситуирано в културния контекст на SLAVIA CATHOLICA. За православните българи, принудени да напуснат земята си в резултат на отстъплението на руската армия в епохата на безконечните войни за надмощие на Балканите, водени между „Третия Рим“ и „Високата порта“ пред XVIII и XIX в., това са Олшанка, Херсон, Бесарабия и Таврия. Тяхната фолклорна култура следва да бъде анализирана в контекста на SLAVIA ORTHODOXA. За сънародниците ни, които се опитаха да преодолееят последиците от икономич-

еще си позволя да отбележа, че същината на тези явления кълни в емпирията, която ги превръща в културологичен проблем. Ето защо всеки теоретичен конструкт, колкото и елегантно-неоспоримо да е заявен като мисловен постулат, намира своето блестящо потвърждение или опровержение тъкмо в контекста на „стоп-кадъра“, уловен от „теренната фолклористика“. Подобна серия от „стоп-кадъри“, представящи българската фолклорна версия на „ВЕЛИКИЯ КОД“ – Библията (според сполучливата формулировка на Н. Фрай⁴) в наративната традиция на сънародниците ни в Бесарабия и Таврия предлага и тази публикация⁵. Тя е и своеобразен опит за характеристика на фолклорните параметри⁶ на конфесионалната конвенция на българските преселници в пределите на бившата Руска империя.

текст 1*

Аз къвоту запомних от старите хора, те казваха тъй, че Госпудь създа л земята. Ама 'уга' нямало. Пък дявола бил по-силен ли, по-хитър ли от Госпудя? Не зная, видимо трябва по-силен да е бил...

Провода Госпудь пчелата:

– Ще кацнеш на любое⁷ листо и ще слъшаш каквò ше каже Дявола!

Пчелата отива и кацва на егна фидана и слъша каквò ше каже Дявола. Дявола казва:

– Къв е силен Госпудь и къв е прост! Кво му е тръдно да земе егна пръчка – да кръстоса на кръст и да каже: „Стига земя! Да има 'уга!'...“

Пчелата като чула – избръмчила! Фръкнала да си отива. И Дявола казал:

– А че който тъ проводи, да ти изде говната!

Тя си отива пчелата и казва – от тъй и тъй...

– И гръго к'о ти рече? – рекъл Госпудь.

– Аз мъ е срам дурѝ да кажа!

– Няма срамота! Кажѝ на мен!

– А че който мъ проводи, да ми изде говната!

И Госпудь казал:

– Оттѝка нататък от т'ойто говно по-слъдко да няма!

Затѝй от меда по-слъдко няма.

април 1981 г.,
с. Валя Пержей, обл. Чагър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Улян Николаевич Стойков,
р. 1912 г. в с. Валя Пержей,
обр. II кл., земеделие

⁴ Н. Фрай. Великият код. Библията и литературата. С., 1993.

⁵ Предложените на вниманието на читателя на „Български фолклор“ текстове, отразяващи българската фолклорна версия на „Великия код“, които са включени в настоящата публикация, записани в периода 1981–1989 г. Използвам случая да изкажа огромната си почит и преклонение, любов и признателност пред българците, които са съхранили културната памет на преците ни – макар че никога в живота си не са виждали България – и благодарение на чиято любезност и благоразположение, както и на несъмнения им талант на разказвачи и на вродената им обич към Родината, бе реализирана и тази публикация.

⁶ Подобен опит за характеристика на фолклорните параметри на конфесионалната конвенция на българите в Бесарабия и Таврия представяват и публикациите в кн. 3 на „Български фолклор“ за 1990 под заглавие „Фолклорна реплика към „Празници бабини или о бабах баснех“ (Ръкописни календари на българите преселници в Бесарабия и Таврия: текстове и коментар)“ и кн. 3 за 1992 „Кой е свети Никола? (Фолклорните хипотези на еден светец)“; срв. публикацията на същата тема във Philologia Slavica. К семигесетилетію Н. И. Толстого. Москва, 1993, 7–12.

⁷ Любое (рус.) – всяко, което и да било.

Надгробен паметник – с. Рагуловка, Бердянски район, Таврия (сега Украйна)

Сн. Фл. Багаланова

*Срв. Бит. 1.

текст 2*

Дявола с Госпудь колкото дръжѝли, то Дявола сѝ ѝска да победѝ Госпудь, да остане той... Ходели кво праѝли, замрѝкнали. Праѝли там земята, свалѝл Госпудь едно топченце – от нехтете си там изстъргал едно топченце и фърлил 'удата. И тя расте. Тѝ станало 'удата. Те работили, работили шест деня там, на седмия седнали да почиват. И пораснала тая земя – колкото легнали да почиват. Дявола казал:

– Шѝ починим!

И по едно време Дяволѝт пѝк да напраи да победи Госпудя. Зел да го бута – да го бутне фѝв 'удата, в морето – да сѝ удави. Бута, бута – колкото отива нататѝка, земята сѝ по-широка. Обърне сѝ назад – 'удата до нея, до земята. Върне сѝ назад – пак бута, бута – земята пак отива, расте! И сетненкана Госпудь сѝ събуди, рекѝл:

– Кво ти шѝ праиш?

И тогавана Бог прекръстил 'удата и земята и ги отделил.

Гато Госпудь ше определява грешния народ и безгрешния, той му дава дялба на Дявола. Му дава дялба такѝва – ше дели. Тия, грешните, под негова рѝка да бѝдат. На него такѝва сила му дава.

Пѝк безгрешните остават с Бог, отиват в Рая, в Царство Небесно.

Пѝк ония отиват вѝв вечната мѝка.

април 1981 г.,
с. Валя Пержей, обл. Чагър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Василий Василевич Стоев,
р. 1923 г. в с. Валя Пержей,
обр. V кл., земеделие

*Срв. Бит. 1.

текст 3*

Едно време събрал малко земничка, остъргал изподи нехтете си Бог, плювнал и сѝс слюнката си напраил кал. Напраил мѝж и жена, дѝвама. И им дуфнал в тях – и Дух Свѝати влял в тях. И станали живи хора. Затуй е казано, че от прѝст сме станали и на прѝст ше станем. И те оживели – от прѝст. Те станали като добитѝка, сѝс козина. Стоят в гората и им казали: „Да сѝ питаете⁸ в гората, ше бѝдете мои хора! Ама едно гърво има среди Рая, от него гърво да не ядете! Тях абѝлки не трябѝва да ги ядете! Да не согрешите!“ ... Тия стоели нигеля-дѝва. Тука едно зѝмя отива и казва:

– На туй гърво – най-хубави абѝлки! Ежте от него! Недейте го слуша Бог! Той лѝже!

Туй – зѝмята! Туй – Дявол!

И Еѝва рекла:

– Хай ше хапнем да видим! Раз⁹ казва зѝмята!

Пѝк тя зѝмята била права, като добитѝка ходела, на четири крака. Еѝва откъснала абѝлка, хапнала и гала на Адама да хапне. И отде хапнат – космите им сѝ събарят от тях. Остават голи. И те – к'о да прѝят? Сѝ прикрили тук¹⁰ с едната рѝка и на главата – с другата... Затуй там има коса и под мишниците, и на главата. Пѝк Адам и той рекѝл тѝй – едната рѝка там е, а другата – на главата. Те ги срам да сѝ гледат един друг – голи...

А Госпудь ги знае вече! Знае как сѝ напраили сичкото! Сичкото той знае!

Той слиза и казва:

– Адам! Еѝва! Де сте?

Те не знаят какво да прѝят.

И рекли:

– Господи! Тука сме! Ние согрешихме! Ний нѝ е срам да излезем! Ний сме голи!

⁸ Питаете – побългарена форма от рус. „питаться“ – ‘храня се’; тук – ‘да се храните’.

⁹ Раз (рус.) – след като, щом като.

¹⁰ Показва си скута, а после прикрива с длан „срамното място“.

– Излязте! – рекѝл. – Аз знам! По-напред знам! По-напред от вас знам! И как согрешихте?

И те казали:

– Ядохме от туй гърво!

– Ми кой вѝ накара?

– Сами!

– Не е сами! Тя зѝмята ви накара!

И зѝмята я прокѝлнал: „Да ходиш по земята, да пѝлзиш! И който тѝ види – да тѝ убива!“... Затуй тѝз рѝчка казва, че кату убиеш зѝмя, сорок¹¹ грѝха си опрощаваш. И Госпудь им рекѝл:

– С труг и пот шѝ сѝ обличате! И сичкото вий ше рѝководите!

Значи хората ше се завѝдѝят вече от тях – и сичкото чияка да рѝководи. Кое не праи чияка? Се тѝй му е дадено от Госпудя. Тѝй казал – и тѝй останало.

29.IV.1981 г.,
с. Кортен, обл. Чагър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Надежда Димитровна Петкова,
р. 1921 г. в с. Кортен,
неграмотна, земеделие

*Срв. Бит. 1–3.

текст 4*

Знам ли ко мой да бѝди туй, от к'о е станала земята? Стари ора викат, че едно време Госпудь, гато сътворил небето, земята, сетне к'о да праи? Трябѝва и 'ора на тая земя. Той сътворил Адам и Йѝва там. Пуснал ги по земята да одат. И казал кво да правят. Пѝк зѝмята да иди да изкусяѝва – да 'апнат от тая абѝлка, да не бѝди тѝй! Едно време ората били като тѝй, нямали си на нѝи не ризи, не гащи... Сега куту съг-решили, туй нящо тя го напраила Йѝва – и кат апнали, тех ги е срам да сѝ покажат...

Пѝк той Янять¹² – той по-силно на земята...

Той Бог създал народа и създал разнo – и зѝми, и гущери, и разнo създал...

Те кат голи и ги е срам да сѝ покажат. И Госпудь рекѝл:

– Да работ'ми! И да сѝ изпотяѝтми!

Да агѝт слатѝк 'ляб! Дал им арлеѝ¹³ и лопата – да ягѝт слатѝк 'ляб! Да работат, да копат земята. Пѝ на мене дагоа таа цигулка и яз га гържа в рѝката!

април 1981 г.,
с. Загунаевка, Арцизка обл.,
Бесарабия (сега Украйна)

Димитър Петрович Ташев,
р. 1910 г. в с. Загунаевка,
музикант-цигулар

*Срв. Бит. 1–3.

текст 5*

Бог сътворил небето и земята. Сътворил небето и земята – за шест гена натворил сичкото хе. То тогаз времето било тѝй – немало отделение, земя и вода било едно. Той разделил водата от земята. Напраил небе, напраил слѝнце, напраил и месѝц, напраил и звезди. И квото имало фѝв водата жувотно – сичкото Бог го натворил. И квото имало на земята жувотно – сичкото Бог го натворил. И квото има не небето жувотно – сичкото Бог го натворил.

Тогаз Бог напраил чияка по сбѝраза негов. Кѝкто е бил Бог – тѝй напраил чияка. И гу приспал силната. Чияка заспал и той Бог му зел едното ребро и напраил и жена – Еѝва.

И станало мѝж и жена вече... Той Бог ги изпровожда в Рая да идат. И казал:

– Върете в Рая! В Рая има гърѝва разни! От сичките мой да ядете! Пѝк среди Рая има едно гърво зла и добра¹⁴, от него да не ядете!

¹¹ Сорок (рус.) – четиридесет.

¹² Янять – вер. „Сатана“.

¹³ Арлеѝ (диал.) – мотика.

Те отишле. Пък тогаз народа бил без греха – туй, облечен с волос¹⁵. И тогаз те ходили из сичкия Рай. Като отишле среди Рая, се запрели го е туй гърво. И Ева съ огледала. А пък зъмята била навита на гървото. И рекла на Ева:

– Кво – казва, – гледаш? Що не си откъснеш да ядеш?

Пък тя рекла:

– Бог ни запрети да не ядем от туй гърво зла и добра!

И тя съ засмела:

– Ха! – рекла. – Той не ви дава да ядете от туй гърво, че да не станете туй хитри кат него!

И тя Ева отхапала. Дала и на Адама. Кат ели и двамата – и станали в стига¹⁶. Краката им съ видят и сичкото... И те съ скрили. Бог отива да ги дири:

– Ево и Адаме! – казва. – Де сте?

Те казват, че – ний сме тука, ама сме в стига!

– Аз – казва – нали ви запрети да ядете от туй гърво!

И накарал Ангела:

– Земи една пръчка и ги изпъди из Рая!

И той ги пита:

– Кои въ накара?

Тя Ева рекла:

– Зъмята нъ накара!

Той рекъл:

– Аз нали ви запрети да не ядете! Строго ви запрети!

И тогаз прокънал ги Адама и Ева. Казва:

– Шъ рабутите със труд, със пот! Шъ имате деца безчетно и с пот и труд шъ ги храните!

Пък на зъмята рекъл туй е:

– Ти, – кай – ше си зехирата¹⁷! И кът шъ ухапеш чияка, шъ умре! Дорде не ти намачка главата – казва, – нема да умреш! Три гена шъ съ валяеш¹⁸ и нема да умреш!

Туй сега зъмята – зехирата. И туй ходи по земята...

18.IV.1981 г.,
с. Твардица, обл. Чагър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Ирина Степановна Кирова,
р. 1910 г. в с. Твардица,
неграмотна, земеделие

*Срв. Бит. 1–3.

текст 6*

Адам и Йева – тия били в Райо. Тия били необлякани с греи. Били с коса. А пък Госпудъ ги пусна в Райо, каза:

– От всички фидани да ядете, от тва гърво да ни ядете – каквато абълка – не изядайте от нези!

Пък Юда¹⁹ чула, да. И тя ги съблазни! Рекла:

– Аж! Съде²⁰ ти! Най-хубаво й тва! Затва той на вас не дава!

И тя Ева скъсала две абълки и сама ги изяла и на мъжа си занела. И кату ги изядаа тея абълки – и косата паднала! Туй ся ги й срам! К'о да праят? Набират лапухи²¹ – съ укриват с тия лапухи и лижат в тривата, да ни ги види никои – ги е срам! А Госпудъ иги и крещи:

– Адам и Йева! Адам и Йева!

¹⁴ Дърво зла и добра (рус.) – дърво на злото и доброто.

¹⁵ Волос (рус.) – косми, косина.

¹⁶ В стига (рус.) – посрамени, засрамени, познали срама.

¹⁷ Зехирата – „с яд в устата, като тъ ухапи – шъ умреш!“ (бел. инф.).

¹⁸ Валяеш (рус.) – ше пълзиш по земята, ще се търкаляш.

¹⁹ Юда – вер. „Сатана“.

²⁰ Съде (диал.) – тъкмо, именно.

²¹ Лапухи – от бълг. „лѡпѡх“. „рени“ (Arum maculatum).

Тия съ обадили. Той съ догадил, че тий тва го извършия – изядо я тая абълка, изпага косата. Тогава той ги пусна по Белия свят, да наплождат деца, да съ облицат, да работят – с труд да съ гледат.

20.V.1989 г.,
с. Нови Трояни, Бердянска обл.,
Таврия (сега Украйна)

Ана Филипова Бончева,
р. 1914 г. в с. Нови Трояни,
неграмотна, земеделие

*Срв. Бит. 1–3.

текст 7

Туй грях да се яде абълка до Преображене. Тогаз съгрешили Адам и Йева. И абълките се обират тогава. Затуй ръченица не е хубаво да се играе на Преображене – тогаз съгрешили Адам и Йева.

21.IV.1981 г.,
с. Твардица, обл. Чагър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Параскева Илична Паскалова,
р. 1914 г. в с. Твардица,
неграмотна, земеделие

текст 8

Адам и Йева – тия били убави ора. Дали на ората разкош да жувеят. И земя давая. Адам и Йева родили Николая. Ева – майка на Николая... Той на Колига съ родил, чи да празнуват тия празници. Тва на Колига га пея:

Замъчи съ Божа Майка
от Игнажден до Колига,
родила й Млада Бога.

Бабите старите разказуват. Стана такова време – да вярват, де не вярват. Мъ аз вярвам. Защо викат Коледа? От Николай гу викат. Коледа – квоту Николай гу ви кат.

април 1990 г.
с. Нови Трояни, Бердянска обл.,
Таврия (сега Молдавия)

Парасковя Константиновна Паленкова,
р. 1918 г. в с. Нови Трояни,
обр. V кл., земеделие

текст 9

Най-напред, гато Бог го дал „туй“²², на мъжа го дал. Като свършило туй нящо, той си изул гащите и ги набучил на вилата и отишъл на сватя²³ – дето има запрена вода да не тече, дето реката праи сват, да ги пере. Убълниква ги във водата. Бог катом го видял как го бълника, рекъл: „Тъз работа няма да стане! Ше го дам на жената, че тя сичкото скришно ше го праи!“ Затуй сега туй правят – жената гледа да не я угадят²⁴, че е с такова нещо. Никои да не разбере.

19.IV.1981 г.,
с. Твардица, обл. Чагър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Пена Тодорова Зайкова,
р. 1913 г. в с. Твардица,
обр. VIII кл., земеделие

текст 10

Госпудъ най-напред го дал „туй“ на Адам, на мъжа го дал. Той като прекрачил туй, да прерипне харъша²⁵ – и го умърсил. Бог катом го видял, рекъл: „Ше го дам на жената!“

²² „Туй“ – menses.

²³ Сватъ (диал.) – впр.

²⁴ Угада – разбере, позная, разгадая нечия тайна.

²⁵ Харъш (диал.) – опашката на каруцата.

19.IV.1981 г.,
с. Твардица, обл. Чадър-Лунга
Бесарабия (сега Молдавия)

Параскева Илична Паскалова,
р. 1914 г. в с. Твардица,
неграмотна, земеделие

текст 11

Раньше²⁶ Госпудь дал на мъжете праничаво²⁷ да има. И той мъжа праничов 'оги и гашите му – кръф... И той ги метне на рамо и отода да ги пере на дерето. Тва съм чула. Пудирь Госпудь гу дал на жените, щоту жените могат да съ покриват, да съ оперът. Тъй гу дал на жените. Тогаз у черкова не одят, гату е праничаво. Се викат – не е 'убаво! 'Ку трябва да иде да съ венчават, пък тя е праничава – не е на хубаво. Тя нали трябва да знае куга трябва да бъде праничава, да си считава²⁸. Нали си знаеш ме-сеца, га се виждаш! Тъй праят – отложат свадбата! Раньше бяха прости ората...

април 1989 г.,
с. Преслав, Приморски район,
Таврия (сега Украйна)

Рауса Алексеевна Гагунская (баба Райка
баячката), р. 1909 г. в с. Преслав,
зав. I кл. на „българското училище“
в същото село; баячка

текст 12

Тъй – „кльцнало я пителчиту“ – тъй съ дума. Съ операт и туй го излеят на фи-даната или подь гуварь. Да ни стъпнело добитък, ж'болеи!

Едно време мъжети били праничуви. Било на мъжети туй, пранету. Семне тий ни съ пиряли, огили омазани, мръсни... И го дал Бог на женити.

Едно време мъжети ръждали. Госпудь тъй дал. Да ги научи. Нали знаеш – жената трудно ражда. А мъжете май не вярват. А пък той Госпудь дал на мъжете да раж-дат – и идин къту родил и съ закаял. Рекъл: „Тва не е за нас! Яз жъ рабутя и геня и ноця и жъ гледам дицата с труда си, със сичко! Сичко – съде²⁹ да не е на нас!“ И той Госпудь дал жената да ражда, пък мъжа с труд да ги 'рани, да рабутити, да сбира, да рани дицата... Тъй тогава изпитали мъжа – да види леку ли ражда ли ни йе. Тъй по-пробвал идин, та рудил. И съ закаял.

19.V.1989 г.,
с. Нови Трояни, Бердянска обл.,
Таврия (сега Украйна)

Ана Филипова Бончева,
р. 1914 г. в с. Нови Трояни,
неграмотна, земеделие

текст 13*

На месчинта – Каин и Авел. Два брата – дъвама близнака, дету съ дялба делили, Всичко по братски делили:

нива със синджир мерили,
лозето – кютук по кютук.
Тука остана-остана
гур дъва ми коня ранени,
гур дъва ми сиви сокола.
Сокол за сокол пицьяши,
кон за коня цвилиши,
не можат да ги разделят...

април 1989 г.,
с. Нови Трояни, Бердянска обл.,
Таврия (сега Украйна)

Василий Афанасиевич Бончев,
р. 1913 г. в с. Нови Трояни

²⁶ Раньше (рус.) – едно време, по-рано.

²⁷ Праничаво (диал.) – мензис.

²⁸ Считава – побългарена форма от рус. „считать“ – 'смятам', 'броя'.

²⁹ Съдѐ (диал.) – само и само.

*Срв. Бит. 4.

текст 14

Дъвама съ брата делили... Старите хора викат – там съ види хора в месчинта, къ-ту чуляк. Викат: „А! Това дъвама брата съ делили, сичко по братски делили, нива със синджир мерили!“ На мясчинта – дъва брата съ делили! Сичко по братски делили //нива със синджир мериа, //лозето – кютук по кютук, //тука остана-остана //гур дъва ми сиви сокола, //гур дъва ми коня ранени! //Сокол за сокол пицьяши, //коня за коня цвилиши...

април 1989 г.,
с. Нови Трояни, Бердянска обл.,
Таврия (сега Украйна)

София Ивановна Пиливанова,
р. 1911 г. в с. Андровка

текст 15

На мясчинта – ей тя гу разказа, дъвама съ братя делили. Ай тва ти е на мясчинта. Старите хора викат: „Ей там знайш? Съ види кату хора във мясчинта... Ай тва дъва-ма брата съ делили. И Всичко по братски делили:

нива със синджир мерили,
лозето – кютук по кютук.
Тука остана, остана
гур дъва ми коня ранени,
гур дъва ми сиви сокола.
Сокол за сокол пицьяши,
коня за коня цвилиши,
не можат ги разделят...

Виж, то съ межелай! Ний питааме: „Кво й туй на мясчинта, дет съ види?“ Тия ви-кат: „Тва дъвама брата съ делили!“...Мъ що съ на месчинта изтъкъвани?

април 1989 г.,
с. Нови Трояни, Бердянска обл.,
Таврия (сега Украйна)

Мария Христофорова Телчарова

текст 16

А пък на мясчинта а тая пътека, а тва йя – брат брат си фъв сламата набучил със вилта – и гу издигнал. Има на мясчинта, на мясчинта брат брат си гръжи на вилта! Гату пълна мясчинта – че такъва зорка нъщ – пригледайте съ! Пък яз тва често³⁰ приглявам. Щоту ние от детство още ни разказваше баба. Ей така някуй пъть такъва ясна нъщ, тая мясчина пълна – и таман кату изгрява, тя хализ³¹ хубава съ гледа, тя ярка такъва... Фъв къвто празник рабутил брат му, а пък оноз спал фъв сламътъ и тъй да го набучи, да гу дигни – гу натъкнал. Греота да съ рабутилу, а пък той рабутил къвту празник и натиснал брат си със вилата.

май 1989 г.,
с. Нови Трояни, Бердянска обл.,
Таврия (сега Украйна)

Валентина Симеоновна Телчарова,
р. 1932 г. в гр. Луначарск (Куцата),
омъжена в с. Нови Трояни

текст 17

Имало голям потоп. Валяло дъжд силен. Имало един Ной. Негу му казали – Госпудь ли, кой му казал? – да си направи лодка и да си вземе от всичката птица по едно – гълъби... И сорок деня ше върви тая вода и той шъ плава с лодката. Той плавал, пла-

³⁰ Често (рус.) – често.

³¹ Хализ (тур.) – точно, тъкмо, именно.

вал... Той пусне гълъбите – те съ връщат, не могат да намерят сво място. Сетне пак колкату плавали, пак пуснал – ни съ върнали, намерили сво място! И изляли на земята, на сувата – и уже закачили да жувеят. Туй на нас казувая – и аз на вас казувам.

20.V.1989 г.,
с. Нови Трояни, Бердянска обл.,
Таврия (сега Украйна)

Ана Филипова Бончева,
р. 1914 г. в с. Нови Трояни,
неграмотна, земеделие

текст 18

Гату казал Госпудь: „Койту вярва, той шъ съ спаси!“. Той казал на Ноя да направи параход и шъ съ спаси той с негувитя синове и негувитя дъщери. И напраил тоз параход за колкату години – и му казал да има за сичкату клетка за жувотните: зверовете, добитъци... Сичкату по земята куету ходи – за сичкату да има клетка. И той Ной напраил. И държал парахода седем гена открит. И сè казвал на народа да се покае, че ше вали такъви дъжд! И те казвали: „Не е право!“... И парахода бил на баир. Наченало да вали – сорок дни! От земята извира и от небето съ излива. Съ оторили сичките хълми. И колкату ваяло – и парахода съ дигнал. И го изфърлило на една гора³² – Арарай³³! И Госпудь слял и пуснал сичкату жувотну. Взел да дели водата, взел да дели земята – за шест гена го напраил.

29.IV.1981 г.,
с. Кортен, обл. Чагър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Надежда Димитровна Петкова,
р. 1921 г. в с. Кортен,
неграмотна, земеделие

текст 19*

Аврам... колкото гџдини той нямал деца. И сетненкана Бог му дал. Имал едно лапенце³⁴. И го обрекал курбанъ на Бога. Обрекал го и туй лапенце пораснало, станало колкото години..., на дванайсет години – и той уже трябва да го дава.

Излява на баира, напраил крух³⁵ с камъни, като хундамент³⁶ и зима си магарето от дома с товара с дървето – шъ праи огиня. И лапенцето с него. И лапенцето го пита:

– Татко, ми като шъ праиме курбанъ, де ти е агънцето?

Той му казал:

– Агънцето е там!

И изляват. Отиват на баиря и заклал огиня и презгърнал си детето и сегнал да го коли. Турил ножа, таман да го коли – и Свети Раангел му хванал ръката ей тъй:

– Слушай! Недей си кла чедото! Госпудь вярва! Ми земи оноа овен, а пък него пусни!

Туй на Геръовден станало това нящо. И туй на пясна го пееха тва нящо – на Геръовден.

април 1981 г.,
с. Валя Пержей, обл. Чагър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Улян Николаевич Стойков,
р. 1912 г. в с. Валя Пержей,
обр. II кл., земеделие

*Срв. Бит. 22.

текст 20*

Като женат, „брадичка“ оставят. Накрая. Заплитат го със един червен конец и го връзват тъй и го оставят. Мъ за песни – не пеят... Жена ли е, момиче ли е – ше го залетат.

³² Гора (рус.) – планина.

³³ Арарай – вероятно „Арарат“; показателна е контаминацията на сакралните топоними „Арарат“ и „Раї“, сиреч – Арарат е Раїат.

³⁴ Лапенце (диал.) – хлапенце, момченце.

³⁵ Крух (рус. „крух“) – кръг, окръжност.

³⁶ Хундамент (рус. диал.) – фундамент.

май 1981 г.,
с. Задунаевка, Арциска обл.,
Бесарабия (сега Украйна)

Елена Ивановна Димитрова,
р. 1919 г. в с. Задунаевка,
обр. IV кл.

*Срв. Левит, 23: 22.

текст 21*

Като гърми – Свети Илия гърми с талигата по небето. Свети Илия с конето като ходи по небето, туй гърмела. Пък като просвятка, значи той като шибне с камшика – и затуй съ просвятка.

Пък от всички светци – нали има много светци – от всичките светци сал Свети Илия е възнесен на небето с телото си. Сал той жуф на небето. И шъ дойде такова време, ше съ извърти – Свети Илия ше слезе ниско на земята. И чихутите шъ го убият. Тогаз ше начева да владее Дявола. Няма Госпудь да владее над нас, ами Дявола. Бабите тъй казват! Бог шъ съ отвърне от нас и тогаз шъ съ кончува света. Ше има една мома чихуткиня, ше роди ей тоя, към дяволите дет ше е, дет ше ни командва вече. Той още не е роден тоя чияк. Тъй че още Бог нь командва нас. Тъзи мома ше роди мома. Мома ше е чихуткинята. Мъ никуй не я знае коя ше е и какво ше е. Сал туй точно го знаят – тя ше роди ей тоз е чияк, дет ше обърне света. Как Пьотр Перви обърна света по неговому? Екатерина Втарая как обърнала света? По нейному! Ленин как напраи³⁷ хубуу за хората? Сталин, Брежнев³⁸ – как хубуу праи за хората?

Сега ше има една мома, чихуткиня. Тя ше роди – и тоз чияк ше обърне пак света. Ше гледаме какво ше е – ку сме живи! Ку не – децата ни...

април 1981 г.,
с. Твардица, обл. Чагър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Ирина Илична Паскалева,
р. 1948 г. в с. Твардица

*Срв. 3 Цар. 17–19; 21: 17–29; 4 Цар. 1–2; Мал. 4: 5–6; Откр. 11: 3–12.

текст 22

Свети Илия е свитеца, дету гърми на небету. Той изпотретен на куната³⁹ – и го видим, че със файтон, с два коня сури: не бели, не черни. И кошулите им блестят. Дету съ спуска дъжда да вали, той там отива.

18.IV.1981 г.,
с. Твардица, обл. Чагър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

София Степановна Арикова,
р. 1919 г. в с. Твардица

текст 23

Свити Илия от Госпудь крал слама, на Илиовден, на Свити Илия. Празник има той свой, да! И той крал слама, плява. Тъй станала „Плявата“⁴⁰.

май 1989 г.,
с. Нови Трояни, Бердянска обл.,
Таврия (сега Украйна)

Ирина Петровна Карастоянова,
р. 1922 г. в с. Нови Трояни

текст 24

Свити Илия возил слама и направил пъть с арбата⁴¹. А пък арбата напряде връвви.

³⁷ Тук Ирина направи кратка пауза, намигна ми, показа среден пръст на микрофона и продължи разказа си.

³⁸ По това време Леонид Илич Брежнев беше Генерален секретар на комунистическата партия на Съветския съюз.

³⁹ Кўна (диал.) – икона.

⁴⁰ „Плявата“ – Млечният път, нарича се още „Сламата“.

⁴¹ „Арбата“ – съзвездието „Голяма мечка“, също така и „каруца“.

Имало и арба – съ вижда! Ми тва трябва да съ вгледаш хубуу. Той крал слама и направил пъть Свити Илия. Ми тва на нибету, тая пътека – има бяла пътека, тъкму шъ я гледаш: къту облаци, облаци! Тва ощи от куза викаа, дица бяйми, ний баба една имами по кумшийски – тя сè ни разказваше разни тия я, за такъвото – и то ноштя, вънка спяйми, детвора⁴² бяйми – „Слама“: крал слама, направил пътека. Крал Свити Илия слама от Госпудъ и по тая пътека тия гу фанали, свитците гу фанали, какту туй фъв писаниету съ пиши. Свитици тия гу фаная – наръсил слама...

май 1989 г.,
с. Нови Трояни, Бердянска обл.,
Таврия (сега Украйна)

Валентина Симеоновна Телчарова,
р. 1932 г. в гр. Луначарск (Куцата),
омъжена в с. Нови Трояни

текст 25*

От Дух Свети е останала Дева Мария. Тялото умира, мъ духа не умира. Душата! Ти ше умреш, телото ти ше иде, дето е. Душите ше получат нови тела. Тъз душа ше получи ново тяло. Къкто квото сейш: чесън ли било, лук ли, папуръ ли – то кък? Като израсте – и онуй вѣтото остани у земята и изгние. Пък новото пак си гаде него плод. Пак него си ражда. Лукът си ражда глава – става чесъня. И папуря тый става. Гние, пак израсте плод – и пак създаде него си.

И тый и чляк.
И Бог тый.

29.IV.1981 г.,
с. Кортен, обл. Чагър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Надежда Димитровна Петкова,
р. 1921 г. в с. Кортен,
неграмотна, земеделие

* Срв. Мат. 1: 18; Лука 1: 26–38.

текст 26*

Гато веке времето ѝ гойде за рождение Христа, за Дева Мария, за нея място нямаше в гостиницата да я приберат. И той, тоя Йосиф, я зе и тръгнайъ от Израел да отиват в Египет. И гату стигнайъ, не можейъ да стигнат до селото, ми на полето... В ъслите, гету стои стоката, там съ подслонили и там тя гу роди, гоби гу... Им съ яви звезда голяма. От небето. И постуфите⁴³ нападъли, съ изгубили, съзнанието си губели. Що е туй? „Ко е туй нещо, дето такава светлина иде над нашите колиби?“ – там, дето били овцете... И сетня чули глас от небето: „Не съ бойте! Не съ страхувайте! Станете! Идете, че ви съ роди Спасителят на земята – да спаси сичкото и вас! Идете му съ поклонете!“... И те тогаз отишли! Сетня като отишли – и съ поклонили, къкто им казал той, Ангела – и те съ поклонили, искат да известят селото, че кво чудо видели. Пък Ирод съ разсърдил. Рекъл: „Кък тый мой да бѣде на земята да гойде цар други! Аз съм цар и на мене да судят!“ Иса и той да иде да съ поклони... Ми не да му съ поклони, ми да го убий, да гу уничтожи...

И Дух Святой съ явява на Йосифа и казва: „Ставай! Земи детето и Мария и изнес, изведи ги – да не са тук!“

И тый станало: той отишъл, те ги няма веке. Излели.

28.IV.1981 г.,
с. Кортен, обл. Чагър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Параскева Петровна Вучкова,
р. 1898 г. в с. Кортен,
неграмотна

* Срв. Мат. 1: 18–25; 2: 1–23; Лука 2: 1–35.

текст 27*

Когату искали да погубяват Бог, до три години децата да ги уничтожуват – кой цар бил? Че тогавана Света Богородица взема Исус Христос значи, Госпудъ, и го качува на магарето. И бягала. Отишла уже в Русалимия. И тогаванка уже турили гафин по земята – затуй даже има празник Връбница, нареж Велигден една недела. Взимат върбички – постлали... Затуй магарето – грешно него да го мъчиш. Секо едно магаре то си има кръст на гърба... Той носил Госпудъ.

април 1981 г.,
с. Валя Пержей, обл. Чагър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Василий Василевич Стоев,
р. 1923 г. в с. Валя Пержей,
обр. V кл., земеделие*

* Срв. Мат. 2: 13–16.

текст 28*

Какъв е празник Трифоновден? Тва Свита Богородица отивала да си чите – сорок гена гату рудила, на Трифоновден ги склопила. А пък той – Свити Трифон ли, къв бил? – ряжел лозето. Орязувал лозето, пък тя бедничка, няма кво да носи на попо – двя гълъбчета носи фъв такъвото, в кашолката. И дитету си гръжи. А пък той ѝ съ присмял – забрах кък той ѝ рикъл, а чи отива да си чите и няма квот да занисе. А пък тя рикла: „Той ми съ присмя!“ Тя излъгала жина му: „Ти нидей сиги дома! Ми върви, мъжа ти там ряжи лози и си отряза ноза! Земи вата⁴⁴ и бинт, а чи жи гу привързи!“ И тя жината по-скору зела вата, зела бинт. Отишла, той рекъл: „Хъ-хъ-хъ!“, съ смяй... „Чи яз кво? Кък жъ ряжа яз така – да си одряжа нуса?!“... Рикъл ей така, да пукажи – и му изфръкнал носо. Айде – тя гу завързува, гу води дома.

Тва на Трифоновден – тя Свита Богородица си чела четирийси деня, къту родила. Не знам кък ѝ рекъл, че двя гълъбчета носила на попо. Пък тя тогава излъгала жина му – и то станало верно! Кръпа нящо од бяло одире – и гу завързи.

Пък Симьон Богоприемец – той двеста гудини жувлъ – му казали: „Дурде ни приемене на Свита Богородица дитету, ни ще умре!“... И тя кът отишла да си чете и той зел дитету – и той умрял тогава. Гату тя отлюва да си чите – тугава трябва да е Симьон Богоприемец.

20.V.1989 г.,
с. Нови Трояни, Бердянска обл.,
Таврия (сега Украйна) неграмотна, земеделие

Ана Филипова Бончева,
р. 1914 г. в с. Нови Трояни,

* Срв. Лука 2: 22–35.

текст 29

Туй станало перед Трифоновден. Света Богородица отивала да съ съвърндисува. Пък Трифон режел лозе. И той рекъл: „Ъ! Кучката отива с кученцето си!“... Пък то сорок деня, откакто съ родил Господя Исус. Той като тый рекъл Трифон, а тя рекла: „Глей, че ше си одрежеш нос!“... Пък той рекъл: „Аз не режа ей тый!“... Кът рекъл: „Ей тый!“ – и си одрязал носа. Тый ли е, не е ли тый – ей тый сме го чували.

април 1981 г.,
с. Твардица, обл. Чагър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

баба Танасица

текст 30*

Исус Ристос гато станал на дванадесе гудин, отишлѣ в Йерусалим за Велигден. Ката година ходили в Йерусалим за Велигден. Отишли за Велигден, кончился празника вечи – и ше си отиват дома. Майка му и тейко му не усетили, че той останал в

⁴⁴ Вата (рус.) – памук.

⁴² Детвора (рус.) – деца, малчугани.

⁴³ Постуфи (рус. диал.) – пастири, овчари.

Храм Божи. Те като въррели, въррели, към се обърнали – нѐма дѐтетото. И те – три гена го дѐрели. Тамѐн го дѐрели, дѐрели и си рекли: „Ай шѐ съ върнем там! Мож е останал с децата там да си играе!“ Като отишли там – и той седнал в храма и слуша – какво четат поповеите. И той им задава въпроси на поповеите. И те съ удивлявали. „Че кво е малко дѐти – и не знае още книжовно, не чело нищо – и как задава такъвиз въпроси хе!“... Като отишли майка му и тейко му там и майка му рекла:

– А така, синко! Ние три геня тѐ дѐрихме много оскърбѐни със баща ти и не мойм да тѐ намерим!

Той казва:

– Не трябва да тѐ дирите! То приближава да съм тѐй! Наближава да съм на възраст! На мудрост!

И той от ген на ген все пѐ растѐ, все на мудрост пѐ растѐ.

Пораснал. Станал на триесет и три години. Иван Кръстител го кръстил. Пък на родѐт там питал: „За кого да съ надяваш? Ти ли си Христос или други да очакваме?“ Той казал тѐй:

– Кат видите от небето, че слиза гълѐб, на когото стѐпи – той ше е! Значи – Дух Свети станал на Исуса Христа...

И тогаз Дявола го взел и той отишѐл сорок геня в пустинята. Не ял, не пил. Бил изкусяван от Дявола той – Исус Христос. Гат съ кръстил значи Христос, Дявола го изкушавал и му казвал тѐй:

– Ку си Син Божи, кажи на тоз камѐк да стане на ляб!

Той казал:

– Махни съ, Сатана, от мене! Не само на ляб, ми на жив чияк шѐ стѐни!

Тогаз Дявола го взема и го завѐжда на една гора висѐоока, висока! И казва:

– Виж колко гѐрода има в мирѐ хубави! Сичките ти ги давам – поклони ми се!

И той му казва пак:

– Махни съ, Сатана, от мене! Ти на мене да се поклониш, не аз на тебе!

Той пак го взема Дявола и го туря на една черква на крилата и казва:

– Ку си Син Божи, хърли съ от тѐка – долу! Да тѐ уло'ят тѐйте ангели на небето, да не би да съ препѐнеш, да си счупиш кракѐ!

И той казал:

– Сатана! Отлетѐ от мене, Сатана! Писано е, че ти да слѐжиш на Бога и да му съ поклониш!

И Дявола съ отстѐпна от Него!

И тогаз вече Петѐр, Иван и Яков го взели и той наченал да ходи по светѐа и да проповедва, наченал да изцѐрява болни.

април 1981 г.,
с. Твардица, обл. Чагѐр-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Ирина Степанова Кирова,
р. 1910 г. в с. Твардица,
неграмотна, земеделие

* Срв. текста на евангелистите Матей 3: 13–17; 4: 1–17; Марко 1: 9–15; Лука 2: 41–52; 4: 1–37.

текст 31*

На черкувта носим да светим сливи, абѐлки, дини. Раздаваме си – за здраве. Госпудѐ съ преобразил негу денѐ – побелял куту сняг. На тоя ден Госпудѐ побелял. Пък апостоите съ почудили.

21.IV.1981 г.,
с. Твардица, обл. Чагѐр-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Мария Петровна Папурова,
р. 1902 г. в с. Твардица

* Срв. Мат. 17: 2.

текст 32

Свети Иван, кугату го гонили чихутите, да гу убиват, той – по кѐро ли било, дѐту е било, той – идин кон умрял и той зел и съ скрил в негу. Тия ни гу намерили. На

другия ден утишли и гу намерили и гу затворили в тѐмницата. „Убсичинѐ“⁴⁵ не е щастлив денѐ. Хич. И на негу денѐ нищу ни съ праи. Няма да начеваш на нивата, няма да начеваш да копаеш, няма да начеваш да праиш кѐща, да начеваш да съ жениш – няма да съ жениш на негу денѐ! Негу денѐ най-несчѐсливия⁴⁶, дѐту удрязали на Свети Ивана главата. Пундельник ли ѐ, вторник ли ѐ, сряда ли ѐ, негу денѐ ката⁴⁷ гудина съ гледѐ. Той ни е хубав денѐ!

Най-гулемия грѐх на бялия свят, казват гѐртите баби, да си хлопаш рѐците. Негу най-грешно! Че кугату на Свети Ивана одрязали главата, тез дѐту му одрязали главата, пляскали с рѐце, че им съ угала таз рабута, че съ получило! Не съ плескат рѐците! Затуй и рѐченица не съ играй! Пък аз най-хубаво ми, гат играя рѐченичка.

Гат удрязали на Свети Ивана главѐтѐ, тѐ една мома⁴⁸ напреде му играела рѐченичка.

април 1981 г.,
с. Твардица, обл. Чагѐр-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Ирина Илична Паскалева,
р. 1948 г. в с. Твардица

текст 33*

Аз знам, че той Свети Иван бил на царя брат, а пък имали още един брат, а че му умряла жената. А пък тѐ имала дѐте. Тѐ булята искала да земе царя за мѐж. А пък той Свети Иван все казвал, че грешно да съ зимат буля и драгѐнко. Пък тѐ не щѐла да съ вразумѐ – щото той драгѐнко ѐ бил царѐ, бил богат, имал много – иска да живѐй с него... И царят си събрал гулянка. И дошла да играе щерката на тѐя жена. Ахѐра ѐ гумали. Тѐ толкуз хубаво играла, че царят ѐ казал: „Квот искаш – такова ше ти дам! Казвай!“, пък майка ѐ казала: „И полвинта царство да ти дава – не скланяй! Искай на Свети Ивана главата, да ти я даде на бѐлого!“... А той тѐка съ закѐхарѐл: кѐк шѐ заколи чияка да му земат главата? Ми като царѐ, да не остане по-голен, като дал слово – не трябва да съ отстѐпя от него! И проводил слугите си – и му отсекли главата на тоя ден. На тоя денѐ, на „Убсичинѐ“, не се яде червена диня и червен патладжан – дѐто израстло од земята червено, тѐй на Свети Ивана крѐвта, гато му одрязали главата.

29.IV.1981 г.,
с. Кортен, обл. Чагѐр-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Надежда Димитровна Петкова,
р. 1921 г. в с. Кортен,
неграмотна, земеделие

* Срв. този текст, както и предишния текст 31 с текста на евангелистите Матей (14: 1–12) и Марко (6: 14–29).

текст 34

На „Усеченѐ“ на Свети Иван одрязали му главата и го турили на трапезата да го ядат. Затуй не се яде на тоя ден червена диня, черно грозде и блажно. Червената диня – тѐй била крѐвта от главата на Свети Иван Кръстител. Черното грозде – тѐй черните очи на Свети Иван Кръстител. Пък се пости – щото голям божи чияк загинал на тоз ден.

28.IV.1981 г.,
с. Кортен, обл. Чагѐр-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Параскева Петровна Вучкова,
р. 1898 г. в с. Кортен,
неграмотна

⁴⁵ Убсичинѐ (диал.) – Отсичане на главата на св. Йоан Кръстител, 29 август.

⁴⁶ Несчѐслив (от рус. несчастливый) – нещастен.

⁴⁷ Ката – всяка.

⁴⁸ Става дума за Саломе, гѐщѐра на Иродиада.

текст 35*

В петък, дет иде петъка, у в други ден ше е Разпетия петък, гато разпъвали Госпудя – гато разпъвали Госпудя, тъй казват старите хора, било... А че защо паякът съ убивал? Че паякът донисъл гвоздеите на ей тях е, дето разпъвали Господя. Затуй казват, че да убиеш паяка, ше си смаляваш греховете си. Пък за жабата – не съ убива жаба, че жабата ей тях ей гвоздеи ги вземала и ти пускала фъв водата. И Бог тъй я благословил значи жабата, вечно да бъде фъв водата и че ше е грех, който я убие. Пък паяка – гледат да го убият.

Гато вземала тез е хей гвоздеи жабата, пускала ги фъв водата и те я питали – че къдя е скрила тез е хей гвоздеи. И тя рекла, че „Ррррака ги зè! Ррррака ги зè! Ррррака ги зè!“ И зарад туй жабата – как Бог я благословил? Как вика тя – „кв̀а-ка-ка-ка!“, ей тъй вика тя. Ний слушаме – „к̀ва-ка-ка-ка!“ Пък тя хализ гума: „Ра̀ка ги зè!“ И тъй Бог я благословил да седи вечно фъв водата и нищо да не мой да я яде. И да не я убиват. Който убива жаба, майка му умира.

18.IV.1981 г.,
с. Твардица, обл. Чадър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Ирина Илична Паскалева,
р. 1948 г. в с. Твардица

* Срв. Матей 27: 35; Марко 15: 25; Лука 23: 33; Йоан 19: 31.

текст 36

Разни птички има. Има птички – вървят, пък има птички – подскачат, подскачат ей тъй... Аз ей тва съм чувала – гату Госпудь гу разпънували, тия сè викали: „Жив-жив!“... И той Госпудь ги наказал да ни вървят, ми да подскачат. Тъй прокълнати – да ни вървят, сал да подскачат. „Живци“ им гумами.

април 1989 г.,
с. Преслав, Приморски район,
Таврия (сега Украйна)

Раиса Алексеевна Гагунская (баба Райка
баяката), р. 1909 г. в с. Преслав,
зав. I кл. на „българското училище“
в същото село; баячка

текст 37

Госпудь, гату гу распънали – и гу мъчили, разну гу мъчили. Гату един му носил кръста, му дали кръста юдеите да гу носи, а Госпудь гу благословил – нивга да не умира и да 'оди по белия свят. Така чув̀ах – тъй го благословил Госпудь. На Госпудь тоя, дето носил кръста – никога да не умира и да 'оди по белия свят. И така вълня-сал, гол и бос... И с пояс. И върви бос, и върви...

Аз сега гледам един – да не е тоя, дето Госпудь го благословил да оди по земята и да не умира?

Ега тва съм чула...

април 1989 г.,
с. Преслав, Приморски район, баяката),
Таврия (сега Украйна)

Раиса Алексеевна Гагунская (баба Райка
р. 1909 г. в с. Преслав,
зав. I кл. на „българското училище“
в същото село; баячка

текст 38

Пудирь гвадесет и пет деня Госпудь си угадил костите, почувтал си кокалите, дету гу разпъвали. На негу день женурята празнувами – сбираме съ на пътя, варим си боб. Кат сберем от сичките по един стакан, сварим го у една жена и раздаваме за здраве за Госпудя. Да дава Госпудь гъжд – за гъжд му съ молим тогава. Младите хо-

дят на работа, пък старите варят боб – да дава Госпудь гъжд. На Пинди Кусту⁴⁹ – гвадесет и пет деня пудирь Велизденя.

април 1981 г.,
с. Кортен, обл. Чадър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Мария Марковна Гуйгова,
р. 1912 г. в с. Стояновка,
неграмотна, земеделие

текст 39*

Какво е туй Рай Божи? Исус Христос, Госпудь – знаете ли гу?... Никой не гу знае. И ний ни гу знайм. Не сме гу видели – и няма да гу видим! Гато ше се яви от Востока до Запада, гато ше гаде свет и тогава сичките ше бъдем на една лика, на един рос⁵⁰... И тогавана шь нъ дели – прави от права страна, криви – от лява страна. Като овците от козите. И тогаванкана аз няма да съм ни майка, ни баща, не брат, не сестра! Нищо няма да съм. И тогаванкана сякой ше отпечава⁵¹ за него. Сякой един – царь и государь⁵², началник, подначалник! И само едни святой ангели!

То има пясна – на Колада. За Рай Божи... Тъй: „Коладе ле, //Подпали съ Света гора, Коладе ле, //петък вечер на Петровден, стани нине! //Кой я запали, той я угаси, Коладе ле, //петък вечер на Петровден, стани нине! //Набедили Свет Илия, Коладе ле, //петък вечер на Петровден, стани нине! //Че го фанали, че го турят, Коладе ле, //петък вечер на Петровден, стани нине! //Че го турили фъв тъмница, Коладе ле, //петък вечер на Петровден, стани нине! //Девет годин не прогърмя, Коладе ле, //петък вечер на Петровден, стани нине! //Девет годин не поваля, Коладе ле, //петък вечер на Петровден, стани нине!“ Сетне, „отде зачу Рай Божи, че отиде зе нахтарите, че отключи темниците, че извади Свети Илия, че тогавана поваля и прогърмя. И тогава лятна сажба изникна и клас издаде и урожай гаде и сичката народ обоготвори... Наздраве ти, стани нине, господине!“

април 1981 г.,
с. Валя Пержей, обл. Чадър-Лунга,
Бесарабия (сега Молдавия)

Улян Николаевич Стойков,
р. 1912 г. в с. Валя Пержей,
обр. II кл., земеделие

* Срв. Откр.

⁴⁹ Пинди Кусту (диал., от гр.) – Петдесетница; от текста не става ясно защо така се нарича средата на петдесетдневния период след Възкресение Христово.

⁵⁰ Рос (рус. „рост“) – ръст

⁵¹ Отпечава (рус.) – отговаря.

⁵² Государь (рус.) – господар.